

надати їм можливість [...] передбачати [...] наслідки, які може спричинити відповідна дія». Провівши аналіз Постанови № 57, можемо констатувати, що така ж сама ситуація має місце на сьогодні із конституційним правом громадян чоловічої статі вільно залишати територію України – тільки, на відміну від справи «Веніамін Тимошенко та інші проти України», маємо справу навіть не з колізією між двома законами, а з колізією Конституції, міжнародних зобов'язань, профільного закону із підзаконним нормативно-правовим актом – Постановою № 57, яка навіть ніде не встановлює в своєму тексті заборони на виїзд за кордон громадянам-чоловікам віком 23-60 років – але продовжує віднімати у них це право...

Полещук І. А.

Державний торговельно-економічний університет

0984003081irina@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮЯ ПРАВО НА ЗАХИСТ ВІД КІБЕРБУЛІНГУ?

У ХХІ столітті цифрові технології стали невід'ємною складовою повсякденного життя, охопивши всі сфери діяльності – від освіти і роботи до особистого спілкування та дозвілля. Інтернет створив безліч можливостей для розвитку, самовираження та комунікації. Водночас із розвитком Інтернет-простору з'являються і нові виклики, серед яких особливу небезпеку становить кібербулінг. Кібербулінг у сучасному суспільстві став однією з найбільш небезпечних форм порушення прав людини і водночас складною проблемою сучасного інформаційного суспільства. Сьогодні цифровий простір є не лише середовищем для комунікацій, а й місцем, де можуть проявлятися агресія, насильство та дискримінація.

Кібербулінг де? визначається як цілеспрямоване і повторюване приниження, переслідування або залякування особи за допомогою електронних засобів, включаючи соціальні мережі, месенджери, електронну пошту чи інші онлайн-платформи. Його проявами можуть бути образливі повідомлення, поширення неправдивої або компрометуючої інформації, публічне висміювання, погрози, а також розголошення особистих даних без згоди особи.

Особистий булінг та кібербулінг часто пов'язані між собою. Але кібербулінг залишає цифровий слід- записи, який може слугувати доказами, що дозволять зупинити цькування.

Кібербулінг як форма психологічного насильства в цифровому середовищі безпосередньо порушує фундаментальні права людини, закріплені як у національному, так і в міжнародному праві. Насамперед він посягає на право кожної особи на повагу до честі та гідності, адже у процесі кібербулінгу жертва піддається приниженню, насмішок та психологічному тиску. Особливо небезпечним є те, що у мережі інформація є доступною для необмеженого кола осіб і залишається загальнодоступною тривалий час, посилюючи моральні страждання.

Водночас порушується право на приватність, оскільки зловмисники можуть поширювати особисті дані, фото, відео або переписки без дозволу. Це призводить до втрати контролю над власним приватним життям та створює відчуття постійної вразливості. У багатьох випадках такі дії супроводжуються шантажем або погрозами, що посилює моральний тиск на людину.

Кібербулінг також посягає право на безпеку та особисту недоторканість. Постійні образи, переслідування або погрози можуть викликати у людини сильний стрес, тривожність, страх і навіть панічні атаки. У важких випадках це може призводити до серйозних психологічних розладів, включаючи депресію. Тобто навіть без фізичного контакту кібербулінг створює реальну загрозу для психічного та фізичного здоров'я людини.

Окремо слід виділити право на освіту. Жертви булінгу в Інтернеті часто стикаються з труднощами у навчанні, особливо якщо кібербулінг переходить на булінг у реальному житті. Вони втрачають мотивацію, уникають відвідування навчання через постійний психологічний тиск та моральне перенавантаження що заважає зосередитися на навчальному процесі та повноцінно реалізувати свій освітній потенціал.

Кібербулінг може порушувати право на свободу слова та свободу вираження поглядів. Саме страх стати об'єктом агресії або насмішки змушує багатьох людей не виражати вільно свої думки в Інтернеті. Так формується самоцензура, яка обмежує участь людини в суспільному житті та онлайн-дискусіях. А згодом власна думка може втрачатися на фоні висловів інших людей, так зникає свобода слова, бо людина буде притримуватися думки маси аби не отримувати у свою сторону агресію.

Права на рівність і недискримінацію також можуть порушуватися. Кібербулінг нерідко ґрунтується на ознаках зовнішності, статі, національності, мови, релігії і інших характеристик. Це призводить до стигматизації та ізоляції окремих груп, що суперечить принципам рівності та толерантності.

Особливо вразливою категорією є діти та підлітки, для яких кібербулінг може призвести до ізоляції, втрати інтересу до навчання та соціального життя. Таким чином, кібербулінг прямо суперечить базовим міжнародним стандартам прав людини, зокрема принципам, закріпленим у Загальній декларації прав людини та Конвенції про права дитини.

В Україні правове регулювання кібербулінгу здійснюється через низку нормативно-правових актів. Важливим етапом стало законодавче закріплення поняття булінг, в тому числі і кібербулінг в Україні та встановлення відповідальності за нього. Закон України «Про освіту» містить визначення булінгу як діяння, що полягає у психологічному, фізичному, економічному або сексуальному насильстві. Відповідальність за такі дії передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення. Якщо правопорушник неповнолітній то до відповідальності можуть бути притягнуті батьки особи або законні представники. В інших випадках, коли дії мають ознаки кримінального правопорушення, можуть застосовуватися норми Кримінального кодексу України, зокрема щодо погроз, переслідування або доведення до самогубства.

На міжнародному рівні кібербулінг визнається як одна з основних загроз у сфері цифрової безпеки. У країнах Європейського Союзу діють норми щодо захисту персональних даних і цифрової безпеки, зокрема Загальний регламент про захист даних. У США та Великій Британії активно впроваджуються освітні ініціативи, спрямовані на формування безпечного онлайн-середовища. Значну роль у вирішенні цієї проблеми відіграє ЮНІСЕФ, який розробляє рекомендації та проводить інформаційні кампанії на рахунок кібербулінгу.

Незважаючи на наявність законодавчої бази, ефективність протидії кібербулінгу залишається ускладненою через низку суттєвих проблем, які мають як правовий, так і практичний характер. Одна з проблем є анонімність в Інтернеті. Створення фейк акаунтів, використання вигаданих імен або приховування своєї особистості за допомогою технічних засобів, усе це ускладнює ідентифікацію особи правопорушника, а відповідно притягнення його до відповідальності. Навіть коли особу вдається ідентифікувати, процес може бути тривалим і вимагати залучення спеціалістів, що знижує оперативність реагування на правопорушення.

Ще однією проблемою є низький рівень звернень потерпілих за допомогою. Багато жертв кібербулінгу не повідомляють про випадки переслідування через страх осуду, недовіру до правоохоронних органів або переконання, що ситуацію не можна змінити. Особливо ця проблема стосується підлітків, які часто бояться розповісти ситуацію дорослим або не усвідомлюють, що їхні права порушуються. Відсутність звернень призводить до того, що значна частина випадків залишається поза правовим полем.

Складність доведення факту кібербулінгу також є проблемою, оскільки для притягнення до відповідальності необхідно мати належні та допустимі докази, такі як скріншоти, записи повідомлень або інші цифрові сліди. Однак така інформація може бути швидко видалена або змінена, що ускладнює її виявлення. У деяких випадках навіть за наявності доказів виникають труднощі з їх оцінкою та використанням у судовому процесі.

Крім того, варто враховувати недостатній рівень підготовки фахівців, які працюють із такими випадками. Не всі правоохоронці, педагоги чи соціальні працівники мають достатні знання та навички для ефективного реагування на кібербулінг, що також знижує рівень захисту постраждалих.

Актуальною є проблема недостатньої підготовки педагогів, адже саме освітні заклади часто стають першими, хто стикається з проявами не тільки булінгу, а й кібербулінгу. Вчителі не завжди знають, як правильно діяти у випадках кібербулінгу, як фіксувати такі ситуації, куди звертатися та як підтримати постраждалу особу. Аналогічна ситуація спостерігається і серед соціальних працівників, які не завжди мають достатній досвід роботи саме з онлайн насильством.

Що стосується правоохоронних органів, то тут також існують певні труднощі. Розслідування випадків кібербулінгу вимагає спеціальних знань у сфері кібербезпеки, цифрових доказів і технічних засобів відстеження інформації. Не всі працівники мають відповідну підготовку або доступ до необхідних ресурсів, що ускладнює процес збору доказів і встановлення особи правопорушника. Крім того, відсутність практики розгляду таких справ може призводити до різних трактувань подібних ситуацій.

Важливою проблемою є також недостатня взаємодія між різними суб'єктами, які протидіють кібербулінгу. Освітні заклади, правоохоронні органи, соціальні служби та батьки часто діють ізольовано, це знижує ефективність реагування та ускладнює надання комплексної допомоги постраждалим. Відсутність налагодженого механізму співпраці призводить до того, що проблема розглядається фрагментарно, без урахування всіх її аспектів.

У сукупності ці фактори свідчать про необхідність не лише вдосконалення законодавства, а й розвитку практичних механізмів його реалізації, підвищення обізнаності населення та професійної підготовки відповідних спеціалістів. Це передбачає впровадження спеціалізованих навчальних програм, тренінгів і курсів підвищення кваліфікації, спрямованих на вивчення особливостей кібербулінгу, методів його виявлення та способів реагування.

Отже, кібербулінг є складним і багаторівневим явищем, яке виникло внаслідок розвитку цифрового суспільства та стало серйозним викликом для забезпечення прав і свобод людини. Він не лише завдає психологічної шкоди, а й безпосередньо порушує фундаментальні права на гідність, приватність, безпеку, освіту та свободу вираження поглядів.

Незважаючи на наявність певної законодавчої бази, її практичне застосування стикається з численними труднощами, пов'язаними зі специфікою онлайн простору. Тому ключову роль у протидії кібербулінгу відіграє не лише держава, а й суспільство в цілому. Формування цифрової культури, розвиток навичок безпечної поведінки в Інтернеті, підвищення рівня обізнаності та відповідальності кожного користувача є необхідними умовами для зменшення масштабів цього явища. Лише за умови спільних зусиль держави, суспільства та кожної окремої людини можна забезпечити реальний захист прав і свободу у цифровому середовищі.

Попелишко С. О.

Державний торговельно-економічний університет
sophiapopelyshko@gmail.com
місто Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ЗАХИСТ ДЕРЖАВИ ВІД ПРОТИПРАВНОГО ПОСЯГАННЯ НА ЖИТТЯ?

Питання про самозахист у кримінальному праві не є теоретичним. Воно стосується меж допустимої поведінки людини в ситуації небезпеки та співвідношення між правом особи на захист і обов'язком держави забезпечувати безпеку. На мою думку, в Україні право на самозахист є не формальним, а реальним правом, яке має чітке конституційне і кримінально-правове закріплення. Конституція України, а саме стаття 27, встановлює, що кожна людина має невід'ємне право на життя, а також наголошує, що кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Додатково стаття 55 Конституції закріплює право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, а також гарантує захист цих прав і свобод судом. Отже, сама Конституція не тільки визнає можливість самозахисту, а й надає йому нормативне закріплення.

У кримінальному праві це конституційне положення конкретизоване в статті 36 Кримінального кодексу України, яка закріплює інститут необхідної оборони. Закон визначає, що необхідна оборона – це дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Особливо важливим є те, що особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади. Це означає, що норма не вимагає від людини пасивності, втечі чи очікування на державне втручання в момент реальної небезпеки. Отже, право на самозахист є юридично гарантованим правом особи. Воно не потребує попереднього дозволу держави і виникає безпосередньо в момент суспільно небезпечного посягання або реальної загрози такого посягання. Саме тому в кримінальному праві необхідна оборона виступає формою реалізації права особи на захист.